

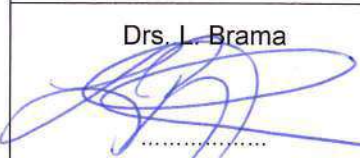
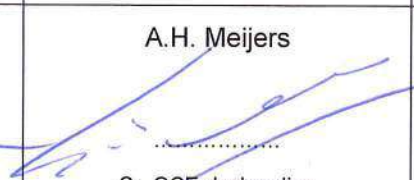

Vooronderzoek Conventionele Explosieven Harga Schiedam

documentcode: 12S053-VO-01
aantal pagina's: 35 (incl. bijlagen)

Documenthistorie:

Omschrijving	Datum
Definitief	9 juli 2012
Herzien	
Concept	23 mei 2012

Opgesteld	Geaccordeerd	Gezien
<p>Drs. J. Brama</p> <p>.....</p> <p>Historicus</p>	<p>A.H. Meijers</p> <p>.....</p> <p>Sr. OCE-deskundige</p>	<p>E.R. Beute</p> <p>.....</p> <p>Bedrijfsleider</p>

Foto omslag: 28 augustus 1941. Het s.s. Westerdam van de Holland-Amerika Lijn, op stroom liggend bij de N.V. Dok- en Werfmaatschappij Wilton-Fijenoord in Schiedam, kreeg bij een geallieerd bombardement een voltreffer, vloog in brand en zonk (bron: beeldbank gemeentearchief Schiedam).

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze rapportage mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur. (Artikel 16 Auteurswet 1912).

Het is de opdrachtgever toegestaan voor intern gebruik kopieën te maken zonder voorafgaande toestemming van de auteur.

Voor verdere informatie, vragen en/of suggesties:

Saricon bv

Industrieweg 24, 3361 HJ Sliedrecht

Telefoon: +31 (0) 184 422538

Fax: +31 (0) 184 419821

Internetsite: www.saricon.nl

E-mail algemeen: contact@saricon.nl

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	5
1.1	AANLEIDING	5
1.2	OPDRACHTOMSCHRJVING	5
1.3	PROBLEEMSTELLING.....	5
1.4	DOELSTELLING	5
1.5	ONDERZOEKSGEBIED	6
1.6	ONDERZOEKSMETHODE	7
	1.6.1 Algemeen.....	7
	1.6.2 Inventarisatie bronnenmateriaal.....	7
	1.6.3 Beoordeling bronnenmateriaal.....	7
	1.6.4 Verantwoording.....	7
1.7	LEESWIJZER	8
2	INVENTARISATIE BRONNENMATERIAAL	9
2.1	EERDER UITGEVOERD ONDERZOEK	9
2.2	LITERATUUR	9
2.3	COLLECTIE STAFKAARTEN KADASTER.....	13
2.4	GEMEENTEARCHIEF SCHIEDAM.....	13
2.5	NATIONAAL ARCHIEF	16
2.6	SEMI-STATISCHE ARCHIEFDIENSTEN MINISTERIE VAN DEFENSIE (SSA)	16
	2.6.1 Archief Mijn- en Munitie Opruimings Dienst (MMOD) 1945-1947	16
2.7	EXPLOSIEVEN OPRUIMINGSDIENST DEFENSIE (EODD).....	16
	2.7.1 Collectie ruimrapporten.....	17
	2.7.2 Collectie mijnevelddocumentatie.....	18
2.8	NEDERLANDS INSTITUUT VOOR MILITAIRE HISTORIE (NIMH)	18
	2.8.1 Collectie Duitse verdedigingswerken	18
2.9	NEDERLANDS INSTITUUT VOOR OORLOGSDOCUMENTATIE (NIOD)	19
	2.9.1 Generalkommissariat für das Sicherheitswesen	19
	2.9.2 Departement van Justitie	19
2.10	THEBUNDESARCHIV-MILITÄRARCHIV, DUITSLAND	19
2.11	NIEUWSBERICHTEN	20
	2.11.1 Saricon collectie.....	20
2.12	LUCHTFOTO'S.....	21
	2.12.1 Geraadpleegde luchtfoto's.....	21
	2.12.2 Gegeorefereerde luchtfoto's	21
	2.12.3 Luchtfoto-interpretatie 1940-1945.....	22
2.13	LEEMTEN IN KENNIS BRONNENMATERIAAL	26
3	CHRONOLOGIE RELEVANTE GEBEURTENISSEN	27

3.1	INLEIDING	27
3.2	CHRONOLOGIE.....	27
4	BEOORDELING BRONNENMATERIAAL	28
4.1	INDICATIE VAN EXPLOSIEVEN IN HET ONDERZOEKSGBIED	28
5	CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN	29
5.1	CONCLUSIE	29
5.2	ADVIES VERVOLGTRAJECT.....	29
6	BIJLAGEN	30

1 INLEIDING

1.1 AANLEIDING

In opdracht van de gemeente Schiedam heeft Saricon een vooronderzoek conventionele explosieven (hierna: *explosieven*) uitgevoerd ter plaatse van het sportpark Harga te Schiedam (hierna: *onderzoeksgebied*). Aanleiding voor het vooronderzoek vormen de toekomstige ontwikkelingsplannen voor de locatie.

1.2 OPDRACHTOMSCHRIJVING

Het vooronderzoek is uitgevoerd conform de offerte met kenmerk: 2012-S-034-AB-01 d.d. 16 februari 2012.

1.3 PROBLEEMSTELLING

Als gevolg van oorlogshandelingen in de Tweede Wereldoorlog kunnen explosieven zijn achtergebleven. Bij het spontaan aantreffen van explosieven ontstaat een verhoogd veiligheidsrisico doordat het explosief door direct contact of trillingen kan exploderen. Onbedoelde explosies kunnen dodelijk letsel en zware schade aan materieel en omgeving tot gevolg hebben. Tevens kan een spontane vondst resulteren in meerkosten door stagnatie van de uitvoeringswerkzaamheden.

De mogelijke aanwezigheid en gevaren van explosieven ter plaatse van het onderzoeksgebied dienen aan de hand van een vooronderzoek te worden onderzocht.

1.4 DOELSTELLING

Het vooronderzoek heeft tot doel om te beoordelen of er indicaties zijn dat ter plaatse van het onderzoeksgebied explosieven aanwezig zijn. Indien explosieven aanwezig kunnen zijn, dan dient dit te worden gespecificeerd in termen van:

- Soort en verschijningsvorm van explosieven;
- Aantal explosieven;
- Afbakening van het verdacht gebied in horizontale en verticale zin.

1.5 ONDERZOEKSGBIED

Het onderzoeksgebied is gelegen te Schiedam en is afgebeeld in onderstaand figuur:

Figuur 1 Het onderzoeksgebied.

1.6 ONDERZOEKSMETHODE

1.6.1 Algemeen

Het vooronderzoek bestaat uit het inventariseren en het beoordelen van historisch bronnenmateriaal. Het eindresultaat van een vooronderzoek is een rapportage en een bijbehorende CE-bodembelastingkaart. Het vooronderzoek dient conform de vigerende wet- en regelgeving te worden uitgevoerd volgens de eisen uit de BRL-OCE.¹ Voor de uitvoering van het vooronderzoek zijn aanvullende richtlijnen geschreven door een werkgroep van deskundigen uit het werkveld in samenwerking met de branchevereniging VEO.² Het vooronderzoek voor het onderzoeksgebied is geschreven conform de BRL-OCE en de aanvullende richtlijnen.

1.6.2 Inventarisatie bronnenmateriaal

Het bronnenonderzoek vindt plaats op basis van een inventarisatie van:

- gebeurtenissen die hebben geleid tot de mogelijke aanwezigheid van explosieven (indicaties);
- gebeurtenissen die hebben geleid tot het niet aanwezig zijn van explosieven (contra-indicaties).

De indicaties en contra-indicaties worden verzameld aan de hand van literatuuronderzoek, luchtfoto-onderzoek, archiefonderzoek en zo nodig een getuigenonderzoek. Tijdens dit onderzoek is gebruikgemaakt van de bronnen die zijn vermeld in de bronnenlijst in bijlage 2.

1.6.3 Beoordeling bronnenmateriaal

In deze fase van het vooronderzoek worden de indicaties en contra-indicaties uit het bronnenonderzoek beoordeeld. Op basis daarvan wordt gemotiveerd vastgesteld of er sprake is van een van explosieven verdacht gebied. Indien er sprake is van een verdacht gebied, dan wordt tevens bepaald:

- de (sub)soort, het aantal en de verschijningsvorm van de vermoedelijke explosieven;
- de horizontale en verticale afbakening van het verdacht gebied.

Bij de beoordeling van bronnenmateriaal is gebruikgemaakt van een geografisch informatie systeem (GIS). De indicaties en contra-indicaties zijn vertaald naar een locatie in het RD-coördinatenstelsel en verwerkt in het GIS. De gegevensset in het GIS is de basis voor de beoordeling of er sprake is van een van explosieven verdacht gebied.

De CE-bodembelastingkaart is een product van de beoordeling van bronnenmateriaal met behulp van GIS. Deze kaart bevat:

- de voor het onderzoeksgebied relevante indicaties en contra-indicaties;
- de horizontale grenzen van het van explosieven verdacht gebied.

1.6.4 Verantwoording

Het vooronderzoek is uitgevoerd door historicus drs. L. Brama in samenspraak met Sr. OCE-deskundige A.H. Meijers. Het kaartmateriaal is vervaardigd door GIS-deskundige G.J. van Dam, MSc.

---

¹ Beoordelingsrichtlijn "Opsporen Conventionele Explosieven (OCE)"

² Vereniging voor Explosieven Opsporing. De richtlijnen zijn een wijziging op paragraaf 2.2 van de BRL-OCE.

1.7 LEESWIJZER

Hoofdstuk 2 bevat de resultaten van het literatuuronderzoek, luchtfoto-onderzoek en het archiefonderzoek.

In hoofdstuk 3 zijn de relevante indicaties en contra-indicaties chronologisch geordend in een lijst van gebeurtenissen. In dat hoofdstuk is tevens bepaald of de lijst van gebeurtenissen voldoende indicaties bevat dat ter plaatse van het onderzoeksgebied explosieven aanwezig zijn.

Hoofdstuk 4 is het resultaat van de beoordeling van bronnenmateriaal. Conclusies en aanbevelingen zijn gegeven in hoofdstuk 5.

2 INVENTARISATIE BRONNENMATERIAAL

2.1 EERDER UITGEVOERD ONDERZOEK

In 2000 heeft de EODD voor de gemeente Schiedam een beperkt vooronderzoek explosieven uitgevoerd voor het bouwterrein van het Vlietlandziekenhuis. De resultaten van dit onderzoek zijn opgenomen in het rapport 'Vooronderzoek explosieven Vlietlandziekenhuis' met kenmerk 20001269 d.d. 1 augustus 2000. In 2002 is een onderzoek verricht voor het aangrenzende terrein Demos. De resultaten van dit onderzoek zijn opgenomen in het rapport 'Vooronderzoek explosieven Vlietlandziekenhuis locatie Demos' met kenmerk 20021460 d.d. 25 september 2002. Naar aanleiding van deze twee vooronderzoeken is aan de gemeente geadviseerd om op de plek waar een parkeergarage gerealiseerd zou worden oppervlaktedetectie uit te laten voeren.

In 2003 heeft REASeuro voor de gemeente Schiedam een aanvullend vooronderzoek explosieven uitgevoerd voor dezelfde locatie. De resultaten van dit onderzoek zijn opgenomen in het rapport 'Schiedam Vlietland ziekenhuis locatie' met kenmerk 07165 d.d. 3 juni 2003.

In 2008 heeft Saricon voor de gemeente Schiedam een aanvullend vooronderzoek explosieven uitgevoerd voor de locatie Schieveste. De resultaten van dit onderzoek zijn opgenomen in het rapport 'Vooronderzoek Conventionele Explosieven Schieveste Schiedam' met kenmerk 72395-VO-02 d.d. 23 oktober 2008.

Verder heeft Saricon in 2011 voor ProRail een vooronderzoek conventionele explosieven uitgevoerd voor het spoor in Rotterdam Noord. De resultaten van dit vooronderzoek zijn opgenomen in: 'Vooronderzoek Conventionele Explosieven Spoorlocatie Rotterdamse Zijde' met kenmerk 10S117-VO-01 d.d. 11 januari 2011.

Tot slot heeft Saricon in 2011 voor 4Infra een vooronderzoek explosieven conventionele explosieven uitgevoerd voor een spoorlocatie en een spoorwegovergang in Schiedam. De bevindingen van dit onderzoek zijn opgenomen in de rapportage: 'Probleeminventarisatie Conventionele Explosieven Spoorlocaties Schiedam' met kenmerk 11S044-PI-01 d.d. 18 april 2011.

De onderzoeken uit 2008 en 2011 voldoen aan de Beoordelingsrichtlijn Opsporen Conventionele Explosieven (BRL-OCE 2007-02) opgesteld in 2007. De gevonden gegevens van deze onderzoeken zijn gebruikt voor deze rapportage.

2.2 LITERATUUR

Mei 1940

Op 10 mei 1940 viel het Duitse leger Nederland binnen. Op de 14e mei werd Rotterdam door Duitse vliegtuigen gebombardeerd. Naast de havenstad werd ook Schiedam getroffen door het bombardement. De Parallelweg, het station en de Overschieseweg (op ruim twee kilometer van het onderzoeksgebied) raakten zwaar beschadigd, 34 woningen werden met de grond gelijk gemaakt. Een dag later, op 15 mei, werden de gevechten gestaakt en capituleerde het Nederlandse leger.

Bezetting en bevrijding

In 1941 werd het dorp Kethel, ten noorden van Schiedam op bevel van de Duitse bezetter bij Schiedam gevoegd. In Kethel waren veel Duitse militairen gelegerd. Bij de Harreweg stond Duits luchtafweergeschut opgesteld.

In de nacht van 17 op 18 april 1941 werd de Aleidastraat en de hoek Nicolaas Beetstraat-Vlaardingerdijk geraakt door een bombardement (op circa 800 meter van het onderzoeksgebied). De havens in Schiedam waren tijdens de bezettingsjaren meerdere malen het doelwit van bombardementen. Op 16 juli 1941 waren de werven Gusto en Wilton-Feijenoord het doelwit van een luchtaanval. Op 28 augustus 1941 voerden geallieerde vliegtuigen, Blenheims, een aanval uit op de scheepswerf Wilton-Feijenoord. Twee vliegtuigen werden daarbij uit de lucht geschoten. Eén vliegtuig kwam neer in Kethel, een ander crashte op het abattoir aan de Vlaardingerdijk in Schiedam. Op 3-4 oktober 1941 volgde een bombardement waarbij de Wilhelminahaven en de Buitenhavenweg werden geraakt.

Op 28 januari 1942 vielen er in de omgeving van de Parallelweg bommen. Schiedam werd in maart 1943 zwaar getroffen door luchtaanvallen. Op 4 maart 1943 was de scheepswerf Wilton-Feijenoord het doelwit van een bombardement. Vijftien bommen vielen op de spoorlijn tussen Schiedam en Vlaardingen waarbij de spoorbrug over de Poldervaart bij Kethel geraakt werd (onderzoeksgebied). Later die maand op 28 maart vielen er ook bommen in het westelijk deel van Schiedam, op de Burgemeester Knapperlaan, de Jan Steenstraat, de Van Ostadelaan en het Frans Halsplein (op 500 meter van het onderzoeksgebied). Tot slot vielen er op 31 maart bommen op de Charlotte de Bourbonstraat, de Louise de Colignystraat en de Nassau Dillenburgerstraat (1400 meter van het onderzoeksgebied).

Om een eventuele geallieerde opmars tegen te gaan werd in 1944 een deel van de polders rondom het dorp Kethel onder water gezet. In de droog liggende polders werden houten palen in de grond gezet om luchtlandingen te voorkomen. De bevrijding voor Schiedam kwam uiteindelijk in mei 1945.

Figuur 2 De schade na het bombardement op 18 april 1941 in de Aleidastraat en Nicolaas Beetsstraat (bron: beeldbank gemeentearchief Schiedam).

Overzicht van relevante luchtaanvallen en vliegtuigcrashes³

10 mei 1940	Bombardement op Schiedam. Getroffen werden woningen aan de Parallelweg en een fabriek aan de Overschieseweg (op circa 2 kilometer van het onderzoeksgebied).
14 mei 1940	Bombardement op Schiedam. Duitse vliegtuigen van het type Heinkel He III wierpen zesentwintig SC-vliegtuigbommen van 50 kg af. Getroffen werd, onder andere, de Parallelweg.
19 mei 1940	Crash van een Duits vliegtuig van het type Heinkel He III te Kethel.
8-9 mei 1941	Bombardement op Schiedam door geallieerde vliegtuigen van het type Blenheim Mk IV.
17-18 april 1941	Bombardement op een spoorbrug bij Schiedam uitgevoerd door geallieerde vliegtuigen van het type Whitley en Wellington. Geraakt werden de Aleidastraat en de hoek Nicolaas Beetstraat- Vlaardingdijk (op circa 800 meter van het onderzoeksgebied).
16 juli 1941	Bombardement op de werven Gusto en Wilton-Feijenoord (op circa 700 meter van het onderzoeksgebied).

³ Zie bijlage 2 voor een complete literatuurlijst.

20 juli 1941	Bombardement op Schiedam. Getroffen werd de spoorplitsing naar Vlaardingen en Delft (op 1600 meter van het onderzoeksgebied).
28 augustus 1941	Bombardement op Schiedam. Om 20.02 uur crashte een geallieerd vliegtuig van het type Blenheim op het abattoir aan de Vlaardingerdijk in Schiedam (op circa 700 meter van het onderzoeksgebied).
26 januari 1942	Bombardement op Schiedam. Getroffen werd de Rotterdamsedijk 18 (op circa 2 kilometer van het onderzoeksgebied).
28 januari 1942	Bombardement op Schiedam. Getroffen werd het Emmaplein en de Parallelweg (op circa 2 kilometer van het onderzoeksgebied).
27 augustus 1942	Bombardement op Wilton-Feijenoord, de Nieuwe Waterweg en de Bosboomlaan (op circa 700 meter van het onderzoeksgebied).
7 september 1942	Bombardement op Wilton-Feijenoord, de Nieuwe Waterweg en de Bosboomlaan (op circa 700 meter van het onderzoeksgebied).
4 maart 1943	Bombardement op Schiedam op de werf Wilton-Feijenoord, door achtentwintig geallieerde vliegtuigen van het type B-17 (303 en 305 Bomb Groups). Vijftien bommen vielen op de spoorlijn tussen Schiedam en Vlaardingen. Getroffen werd de spoorbrug over de Poldervaart bij Kethel (onderzoeksgebied).
28 maart 1943	Bombardement op Schiedam. Drieëntwintig geallieerde vliegtuigen van het type Ventura voerden een aanval uit op het zuidelijk gedeelte van de Wilton-Fijenoordwerf te Schiedam. De Ventura's wierpen 69 bommen van 500 lb. en 92 bommen van 250 lb. af. ⁴
31 maart 1943	Bombardement op de Charlotte de Bourbonstraat, de Louise de Colignystraat en de Nassau Dillenburgstraat (1400 meter van het onderzoeksgebied).
14 april 1943	Bombardement in de Julianalaan (Emmalaan), de Vlaardingerdijk en de Paulus Potterstraat (op circa 600 meter van het onderzoeksgebied).
17 juli 1943	Crash van een Duits vliegtuig van het type Focke Wulf bij Kethel.
10 augustus 1943	Crash van een Duits vliegtuig van het type Messerschmitt bij Kethel.
29 november 1944	Bombardement op Schiedam omstreeks 11.20 uur. Getroffen werd de spoorplitsing naar Delft en Vlaardingen (op circa 1500 meter van het onderzoeksgebied).
25 februari 1945	Bombardement op Schiedam door geallieerde vliegtuigen van het type Spitfire met acht bommen van 250 lb. Getroffen werd een ka-

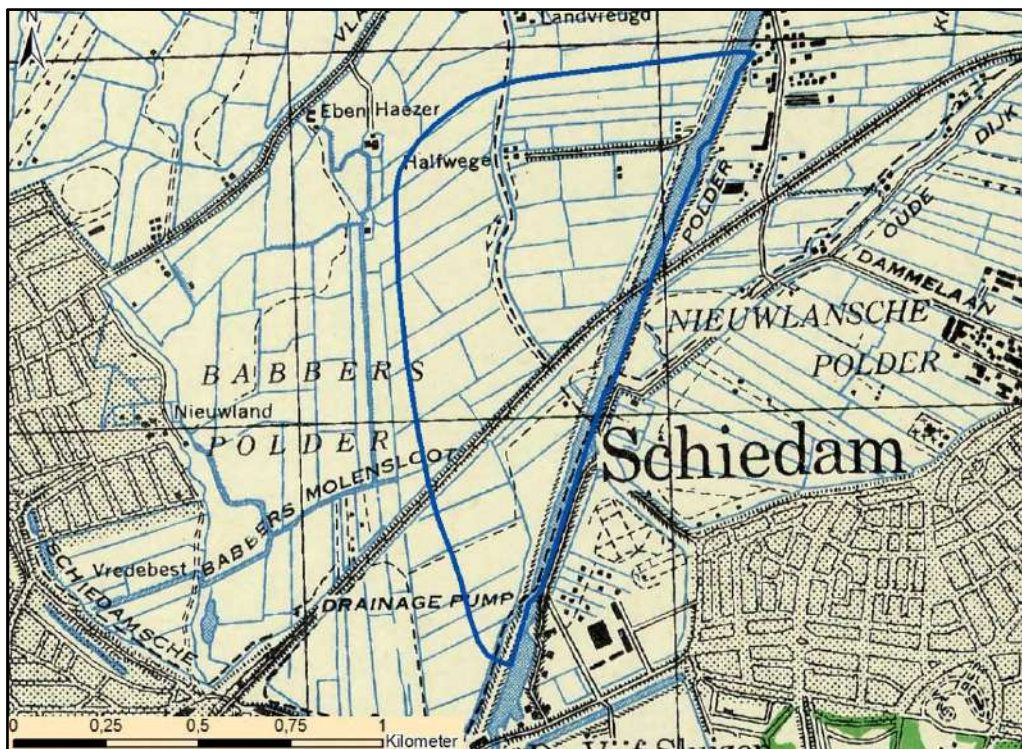
---

⁴ G.J. Zwanenburg, *En nooit was het stil. Kroniek van een luchtoorlog. Deel I: Luchtaanvallen op doelen in en om Nederland* ('s-Gravenhage 1990) 481.

naalbrug en een sluis (waarschijnlijk Vijfsluizen op circa 325 meter van het onderzoeksgebied).

2.3 COLLECTIE STAFKAARTEN KADASTER

Saricon heeft in de collectie van de Kadaster te Zwolle gezocht naar relevant kaartmateriaal uit de oorlogsperiode. Van het onderzoeksgebied is een geallieerde stafkaart gevonden. De kaart dient als referentiepunt voor oorlogshandelingen. Deze kaart wordt digitaal aan de opdrachtgever aangeleverd. Het onderzoeksgebied is weergegeven op stafkaart 2 Vlaardingen (First Edition), 1: 25.000, 1943. Het onderzoeksgebied ligt in het Nord de Guerre coördinatenstelsel⁵ in de kaartvierkanten D.6873, D.6874 en D.6974.⁶

Figuur 3 Het onderzoeksgebied (blauw) op de geallieerde stafkaart 2 Vlaardingen (First Edition) 1:25.000, 1943.

2.4 GEMEENTEARCHIEF SCHIEDAM

In het Gemeentearchief van Schiedam zijn de archieven van de luchtbeschermingsdienst van Schiedam en Kethel (tot 1941 een zelfstandige gemeente) geraadpleegd. Verder is ook het archief van de gemeentepolitie Schiedam geraadpleegd:

- **Archief Luchtbeschermingsdienst Schiedam 1939-1945, toegangsnummer 390, inventarisnummer 1;**
- **Archief Luchtbeschermingsdienst Kethel, 1940-1944, toegangsnummer 482, inventarisnummer 1121;**

⁵ Coördinatenstelsel dat tijdens de oorlog werd gebruikt

⁶ De letter staat voor een zonecode. De viercijferige code staat voor een gebied ter grootte van 1 bij 1 km.

- **Archief van de gemeentepolitie Schiedam 1879-1994 (inclusief Kabinet van de Commissaris van politie 1901-1971), toegangsnummer 70, inventarisnummers 1871 en 1875.**

In het archief van de gemeente Schiedam zijn documenten van de Luchtbeschermingsdienst aanwezig. De Luchtbeschermingsdienst was tijdens de Tweede Wereldoorlog verantwoordelijk voor het geven van luchtalarm bij bombardementen, het controleren van verduisteringsmaatregelen en het opnemen van schade na uitgevoerde bombardementen. Met betrekking tot het onderzoeksgebied zijn de volgende gegevens gevonden:

390 Archief Luchtbeschermingsdienst Schiedam 1939-1945:

Inventarisnr.	Dossierreferentie	Relevante informatie
1	<i>Dagrapporten, overzicht ingekomen correspondentie en contributieboeken. Rapportenboek I.</i>	16 januari 1941. In een weiland in de 's-Gravelandse polder kwam tussen 10.00 en 10.30 uur een bom neer die een krater veroorzaakte van 7 'diameter'. Er werd geen schade aangericht.
	<i>Dagrapporten, overzicht ingekomen correspondentie en contributieboeken. Rapportenboek IV 11 juli 1941 t/m 19 oktober 1941.</i>	Vrijdag 29 augustus 1941. Aan de Oude Dijk bij Kethel op circa 100 meter van de weg ligt een blindganger. Ten gevolge van de bominslag bij de Oude Dijk is de spoorlijn Schiedam- Vlaardingen aan één zijde onbruikbaar geworden. Bij Kethel is één vliegtuig neergestort. Een ander vliegtuig is neergekomen op het slachthuis, de politie heeft daar het terrein afgezet.
		Maandag 22 september 1941. Bij Kethel zijn in een weiland aan de Groeneweg 3 vier niet ontplofte bommen ingeslagen. De bommen vielen circa 100 meter in het land.

482 Archief Luchtbeschermingsdienst Kethel, 1940-1944:

Inventarisnr.	Dossierreferentie	Relevante informatie
1121	<i>Ingekomen en minuten van uitgaande stukken bij het vakhoofd algemeen leider der Luchtbeschermingsdienst Kethel, 1940-1941.</i>	Geen.

70 Archief gemeentepolitie 1879-1994:

Inventarisnr.	Dossierreferentie	Relevante informatie
1871	<i>Processen-verbaal en rapporten van bombardementen op Schiedam, 1940-1944.</i>	17-18 april 1941. Om 0.52 uur sloegen er bommen in aan de Burgemeester Knappertlaan, Aleidastraat, Vlaardingerdijk, St. Liduinastraat (op circa 855 meter van het onderzoeksgebied). 16 juli 1941. Om 17.00 uur liet een vliegtuig nabij de Vijf Sluizen, tussen het oude en het nieuwe gemaal 'Van der Schalk' twee bommen in de voor-

Inventarisnr.	Dossierreferentie	Relevante informatie
		<p>boezem vallen welke niet ontploften (buiten het onderzoeksgebied).</p> <p>4 maart 1943. Om 10.30 uur vond een luchtaanval plaats door 27 of 28 bommenwerpers. Het doelwit was klaarblijkelijk de werf Wilton Fijenoord:</p> <p>Op het terrein werden 9 brisantbommen afgeworpen;</p> <p>Een bom ontplofte in de nabijheid van het Sterrenbosch;</p> <p>Drie bommen kwamen terecht in de volkstuintjes aan de Vlaardingerdijk;</p> <p>Eén bom ontplofte op of vlak naast de spoorbrug over de Poldervaart (spoorlijn Schiedam-Hoek van Holland) De spoorbrug bestaat uit twee helften. De rechterhelft is gedeeltelijk van de pijlers geslagen, de pijlers zijn vernield en de draagbalken beschadigt en ontzet;</p> <p>In de Oost-Abtspolder op het grondgebied van de gemeente Rotterdam, vlak bij de grens met de gemeente Schiedam, vielen nog zes bommen die schade aanrichtten.</p> <p>Brandbommen, blindgangers of tijdbommen werden niet aangetroffen.</p> <p>28 maart 1943. Om 12.37 uur werd luchtalarm gegeven. Schiedam werd gebombardeerd door 24 bommenwerpers. Onder andere werd getroffen de werf Wilton en een huizenblok aan de Burgemeester Knappertlaan tussen de Vlaardingerdijk en de Ostadelaan (478 meter van het onderzoeksgebied).</p> <p>Vier blindgangers: twee liggen bij de ingang van de werf Wilton; één aan de Vlaardingerdijk bij de Jan Steenstraat en één op de Westfrankelandse straat achter het zwembad (allen buiten het onderzoeksgebied).</p> <p>22 juni 1943. Om 8.19 uur werden door 12 bommenwerpers ongeveer 13 bommen op de werf Wilton afgeworpen.</p>
1875	<i>Processen-verbaal en rapporten van de gemeente- en rijkveldwachter te Kethel en Spaland betreffende zaken die met de oorlogshandelingen verband houden, 1941.</i>	Geen.

Relevante feiten:

17-18 april 1941. Om 0.52 uur sloegen er bommen in aan de Burgemeester Knappertlaan, Aleidastraat, Vlaardingerdijk, St. Liduinastraat (op circa 855 meter van het onderzoeksgebied).

16 juli 1941. Om 17.00 uur liet een vliegtuig nabij de Vijf Sluizen, tussen het oude en het nieuwe gemaal 'Van der Schalk' twee bommen in de voorboezem vallen welke niet ontploften (buiten het onderzoeksgebied)

Op **4 maart 1943** vond een luchtaanval plaats op de werf Wilton Fijenoord. Drie bommen kwamen terecht in de volkstuintjes aan de Vlaardingerdijk en één bom ontplofte op of vlak naast de spoorbrug over de Poldervaart (spoorlijn Schiedam-Hoek van Holland). Deze laatste locatie valt binnen het onderzoeksgebied.

2.5 NATIONAAL ARCHIEF

In het Nationaal Archief te Den Haag is het volgende archief geraadpleegd:

- **Inspectie Bescherming Bevolking Luchtaanvallen 1937-1946, toegang 2.04.53.15**

Met betrekking tot het onderzoeksgebied zijn geen relevante gegevens gevonden.

2.6 SEMI-STATISCHE ARCHIEFDIENSTEN MINISTERIE VAN DEFENSIE (SSA)

Het SSA in Rijswijk beheert de archieven van het Ministerie van Defensie voordat deze aan het Nationaal Archief worden overgedragen. Bij het SSA is het archief van de Mijn- en Munitie Opruimingsdienst geraadpleegd.

2.6.1 Archief Mijn- en Munitie Opruimings Dienst (MMOD) 1945-1947

De MMOD was na de Tweede Wereldoorlog in Nederland verantwoordelijk voor het opruimen van mijnen en achtergelaten munitie. Het archief bestaat uit meldingen, kaarten, plattegronden en ruimingrapporten van Nederlandse gemeenten. Met betrekking tot het onderzoeksgebied zijn geen relevante gegevens gevonden.

2.7 EXPLOSIEVEN OPRUIMINGSDIENST DEFENSIE (EODD)

Vanaf 1945 tot 1970 hebben diverse overheidsdiensten explosieven geruimd. Deze ruiming werden voornamelijk door de Hulpverleningsdienst uitgevoerd. Deze dienst was verdeeld in regiodiensten, die ieder een eigen archief bijhielden. Deze archieven zijn nooit gecentraliseerd en niet bewaard gebleven. Sporadisch worden in andere archieven documenten gevonden waaruit blijkt dat de Hulpverleningsdienst op een locatie munitie heeft geruimd. In de tijdens dit vooronderzoek geraadpleegde archieven zijn geen documenten gevonden die het ruimen van munitie in de betreffende gemeenten door de Hulpverleningsdienst beschrijven.

Saricon heeft de archieven van de Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EODD) en zijn voorgangers te Soesterberg geraadpleegd. De collectie eerdere ruimrapporten (collectie MORA's en UO's) en de collectie mijnenvelddocumentatie zijn ingezien.

2.7.1 Collectie ruimrapporten

Deze collectie bestaat uit rapporten van eerdere opsporings- en ruimacties van de EODD in de periode sinds 1970. Zoeken in deze collectie is vaak niet eenvoudig, omdat goede verwijzingen naar de locaties van zoekacties en aangetroffen explosieven ontbreken. Er is daarom niet te garanderen dat alle relevante opsporings- en ruimacties zijn achterhaald.

Saricon heeft een zoekslag gemaakt in de gegevens van de EODD: de inventarislijsten zijn doorgenomen en de UO's met mogelijk relevante locatieverwijzingen zijn opgevraagd. De volgende UO's zijn ingezien:

Nr	Datum	Ligplaats	Informatie
19771873	7 juni 1977	Sportlaan	1 brisantgranaatlichaam van 7,5 cm.
19772710	11 augustus 1977	Schiedamseweg	Schroot (geen munitie).
19782303	23 augustus 1978	Volkstuinencomplex, Vijfsluizen	Gewicht olielamp (geen munitie).
19802489	5 augustus 1980	Wilton Feijenoord	9 loodprojectielen patroonlengte 155,6 mm. (verschoten); 1 granaatlichaam 45 mm. (leeg); 2 pantsergranaten 6 inch (verschoten).
19931604	18 juli 1993		Niet aangeleverd.
19970615	1 april 1997	Schiedamsedijk 2, scheepswerf Vlaardingen-Oost.	1 brisantpantsergranaat van 8,8 cm met bodembuis (niet verschoten).
20001269	28 juni 2000		Vooronderzoek explosieven Vlietlandziekenhuis met kenmerk 20001269 d.d. 1 augustus 2000 (zie paragraaf 2.1)
20021459	16 september 2002		Verzoek gemeente tot offerte van detectieonderzoek parkeerterrein Vlietlandziekenhuis (buiten onderzoeksgebied) en historisch onderzoek Demos (onderzoeksgebied).
20021460	16 september 2002		Vooronderzoek explosieven Vlietlandziekenhuis locatie Demos met kenmerk 20021460 d.d. 25 september 2002 (zie paragraaf 2.1).
20031424	12 september 2003	Vlietlandziekenhuis	Opsporingsonderzoek naar aanleiding van advies rapport. Geen munitie gevonden.

Nr	Datum	Ligplaats	Informatie
20091919	28 december 2009		Niet aangeleverd.

Relevante feiten:

De Sportlaan, waar in 1977 een brisantgranaatlichaam werd gevonden, ligt in het onderzoeksgebied.

2.7.2 Collectie mijnenvelddocumentatie

De EODD beschikt over een collectie mijnenveldkaarten. In en/of in de omgeving van het onderzoeksgebied hebben geen mijnenvelden of op landmijnen verdachte gebieden gelegen.

2.8 NEDERLANDS INSTITUUT VOOR MILITAIRE HISTORIE (NIMH)

Het NIMH in Den Haag beheert collecties over de geschiedenis van de Nederlandse krijgsmacht.

2.8.1 Collectie Duitse verdedigingswerken

De collectie Duitse verdedigingswerken en inundaties van Nederlands grondgebied in de oorlog en rapporten van militaire aard vanuit bezet Nederland aan het Bureau Inlichtingen Londen 1940-1945 bestaat uit inlichtingenrapporten, plattegronden en verordeningen van de Duitse bezettingsmacht en van het Nederlandse verzet. De collectie wordt op moment van onderzoek gedigitaliseerd en is daarom deels toegankelijk. Met betrekking tot het onderzoeksgebied zijn de volgende gegevens gevonden:

Collectienr.	Inv.nr.	Documentreferentie	Relevante informatie
575	56	<i>Bericht en kaart J.A. 323, d.d. 26 februari 1945. Betreft omgeving Noord Kethel.</i>	Geen relevante informatie.
	237	<i>Kaart nr. 319 d.d. 27 februari 1945 van de werf Wilton. Objecten in de havens en op het land.</i>	Geen relevante informatie.
	257	<i>Bericht E/502/44 d.d. 2 december 1944. Rapport betreffende de militaire situatie te Rotterdam, Schiedam en Vlaardingen.</i>	Geen relevante informatie.
	300	<i>Bericht E/144/45 d.d. 18 januari 1945. Bombardementen te Schiedam</i>	Geen relevante informatie.
	380	<i>Bericht GB/5314/44 d.d. 5 januari 1944. Militaire oefeningen te Rotterdam, Schiedam en Vlaardingen.</i>	Geen relevante informatie.
	443	<i>Bericht E/601/44 d.d. 7 december 1944. Troepensterkte te Schiedam.</i>	Geen relevante informatie.

In de collectie zijn, met betrekking tot het onderzoeksgebied, geen relevante gegevens gevonden.

2.9 NEDERLANDS INSTITUUT VOOR OORLOGSDOCUMENTATIE (NIOD)

In het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD) te Amsterdam zijn de volgende collecties geraadpleegd:

2.9.1 Generalkommissariat für das Sicherheitswesen

De collectie Generalkommissariat für das Sicherheitswesen, toegangsnummer 077, bevat een kleine 2400 meldingen van bominslagen en luchtaanvallen in Nederland in de periode 31 augustus 1940 tot en met 27 april 1941. In deze collectie is inventarisnummer 1328 geraadpleegd: dagberichten van de Befehlshaber der Ordnungspolizei Den Haag betreffende vijandelijke luchtaanvallen (1940-1941). Met betrekking tot het onderzoeksgebied zijn de volgende relevante gegevens gevonden:

Am 13.11.40 um 21.00 Uhr, in Schiedam, 1 Antenne eines Flugzeuges durch das Dach eines Schuppens gefallen. Durch holländische Polizei sichergestellt.

Am 15.1.41, um 22.00 Uhr, in Schiedam, 1 Sprengbombe auf Ackerland. Kein Schaden.

Am 11.2.41 in Schiedam. 1 nicht entzündete Brandbombe gefunden.

Am 18.4.41 in Schiedam. Von 00.51- 02.18 Uhr Fliegeralarm.

*Um 00.50 Uhr, 1 Sprengbombe auf **Aleidastraat Ecke Vlaardingerdijk** (op circa 855 meter van het onderzoeksgebied). Front eingestürzt. 1 Schwerverletzter. 1 Sprengbombe auf **Veenlantstraat**. 1 Wohnhaus schwer beschädigt. 1 Toter. 1 LZZ (leichte Zeitzündler)⁷ auf **Nassau Dillenburgerstraat nr. 3**, um 03.48 Uhr explodiert. Haus zertrümmert. Keine Verluste.*

Um 01.08 Uhr, 1 Brandbombe auf Katholisches Krankenhaus. Brand in Kapelle und Leichenhaus schnell gelöscht. Mehrere Brandbomben auf Gelände des Krankenhaus. Kein Schaden.

Relevante feiten:

Op **18 april 1941** worden de hoek Aleidastraat-Vlaardingerdijk, de Veenlantstraat en de Nassau Dillenburgerstraat geraakt door een bombardement (op circa 855 meter van het onderzoeksgebied).

2.9.2 Departement van Justitie

De collectie Departement van Justitie, toegang 216k, bevat meldingen uit de periode 1943-1944. In deze collectie is inventarisnummer 23 (luchtbeschermingsdienst) geraadpleegd. Met betrekking tot het onderzoeksgebied zijn geen relevante gegevens gevonden.

2.10 THEBUNDESARCHIV-MILITÄRARCHIV, DUITSLAND

Saricon beschikt over een collectie documenten van de Luftwaffenführungsstab uit het Bundesarchiv te Freiburg. Deze collectie bestaat uit *Lageberichten* (dagrapporten) van de Luftwaffe over de periode mei 1940 tot april 1941. Met betrekking tot het onderzoeksgebied zijn de volgende relevante gegevens gevonden:

---

⁷ Verdragende tijdontsteker.

Lagebericht 320 d.d. 20 juli 1940	Schiedam. 20 juli 1940, 23.28 uur. <i>Luftangriff auf Schiffswerft Wilton. Volltreffer auf Werft. Einige Blindgänger. Kein Schaden.</i>
Lagebericht 402 , d.d. 12 oktober 1940	Schiedam. 12 oktober 1940, 22.04 uur. <i>4 Sprengbomben. Abwurf auf Strasse Schiedam-Rotterdam am Ostrand von Schiedam. Geringer Sachschaden.</i>
Lagebericht 439 d.d. 17 november 1940	Schiedam-Vlaardingen. 17 november 1940, 20.15 uur. <i>3 Sprengbomben. Abwurf auf Verbindungsstraße nach Vulkanwerft, Umformerhaus beschädigt, beide Ortschaften ohne Licht.</i>
Lagebericht 567 d.d. 18 april 1941	Schiedam. 18 april 1941, 00.52 uur. <i>3 Sprengbomben und 30 Brandbomben. 2 Häuser zerstört, 1 Operationssaal des Krankenhauses ausgebrannt.</i>
Lagebericht 677 d.d. 17 juli 1941	Schiedam. 16 juli 1941, 17.00 uur. <i>Angriff auf Stadt- und Hafengebiet. Rotterdam, Waalhaven und Schiedam. Zahlreiche Brandbomben und Sprengbomben (21 LZZ). 4 Schiffe schwer beschädigt, darunter 1 Kanonenboot. 5 Schiffe leicht beschädigt. Im Stadtgebiet Gebäudeschäden.</i>

Relevante feiten

Op **16 juli 1941** werd het havengebied van Rotterdam en Schiedam gebombardeerd.

2.11 NIEUWSBERICHTEN

2.11.1 Saricon collectie

De collectie explosievengerelateerde nieuwsberichten uit de periode 1982 - 2005 in het Saricon bedrijfsarchief is geraadpleegd. In dit archief zijn de onderstaande berichten gevonden die betrekking hebben op het onderzoeksgebied.

Rotterdams Nieuwsblad, d.d. 5 september 1990   Behoedzaam speurwerk naar vliegtuigbommen'. [...] bij scheepswerf Wilton-Fijenoord is een speurtocht begonnen naar drie vliegtuigbommen uit de Tweede Wereldoorlog.

Schiedams Nieuwsblad, d.d. 11 september 1990   'Vliegtuigbom op WF-terrein onschadelijk gemaakt'. De Explosieven Opruimingsdienst heeft vrijdag een Britse vliegtuigbom uit de Tweede Wereldoorlog onschadelijk gemaakt op het terrein van de werf Wilton Feijenoord. Het exemplaar, een 250-ponder bleek in zo'n goede staat te verkeren dat besloten werd de blindganger nog dezelfde dag onschadelijk te maken. [...] Voor de gemeente Schiedam betekent het snelle opruimen van de eerste van drie onontploffte bommen op het terrein waar het bedrijvenpark Vijfsluizen moet komen een financiële meevaller. [...] Deze week wordt er verder gezocht naar de twee andere blindgangers die op het voormalige werfterrein nog in de grond zitten.

Rotterdams Nieuwsblad, d.d. 15 november 1990   'Bom al ontploft'. De Explosieven Opruimingscommando heeft het zoeken naar de derde vliegtuigbom op het toekomstig bedrij-

venpark Vijfsluizen gestaakt. De bom is waarschijnlijk al in het verleden verwijderd. Bij de zoekactie naar de derde bom, die in de Tweede Wereldoorlog door de Engelsen werd afge- worpen bij een luchtaanval op scheepswerf Wilton-Feijenoord, is wel een krater aangetroffen. Scherven werden echter niet gevonden. [...] Alleen de eerste van de drie gezochte bommen bleek intact. [...] De tweede bom was al ontploft, de derde is naar nu blijkt al opgeruimd.

2.12 LUCHTFOTO'S

2.12.1 Geraadpleegde luchtfoto's

Het archief van de Afdeling Speciale Collecties van de **Wageningen** Universiteitsbibliotheek, de afdeling Geo-informatie van het **Kadaster** te Zwolle en het luchtfotoarchief van **The Aerial Reconnaissance Archives** (TARA) zijn geraadpleegd. Deze archieven bevatten luchtver- kenningsfoto's van Nederlands grondgebied, gemaakt door de Royal Air Force (RAF) en Uni- ted States Army Air Forces (USAAF) tijdens de Tweede Wereldoorlog. Om alle oorlogshande- lingen goed in kaart te brengen zijn aan de hand van de data van bombardementen en crucia- le oorlogshandelingen luchtfoto's aangeschaft. Hierbij is ernaar gestreefd om luchtfoto's van data vlak na uitgevoerde bombardementen/ gevechten te verwerven om zo de aangerichte oorlogsschade aan het landschap zo goed mogelijk in kaart te brengen.

Datum van opname	Collectienr.	Sortie/ collectienr.	Fotonummer	Herkomst
7 maart 1943		D-204	5058	Opdrachtgever*
7 juli 1943		D-806	3012	Kadaster
16 juli 1943		D-837	5186	
30 juli 1943		D-927	4060	
24 juni 1944	0160	02	3060	
13 september 1944	0047	04	3155	
15 maart 1945	0058	01	4141	
		02	4080	
13 april 1945	0337	06	4045	
8 september 1945	0036	07	3170, 3171	

* van de opdrachtgever is de luchtfoto van 7 maart 1943 verkregen. Het is geen originele scan waardoor de opname in het rapport wat korreliger is dan de andere luchtfoto's die zijn afge- beeld. De foto was voor luchtfoto-interpretatie goed genoeg van kwaliteit.

2.12.2 Gegeorefereerde luchtfoto's

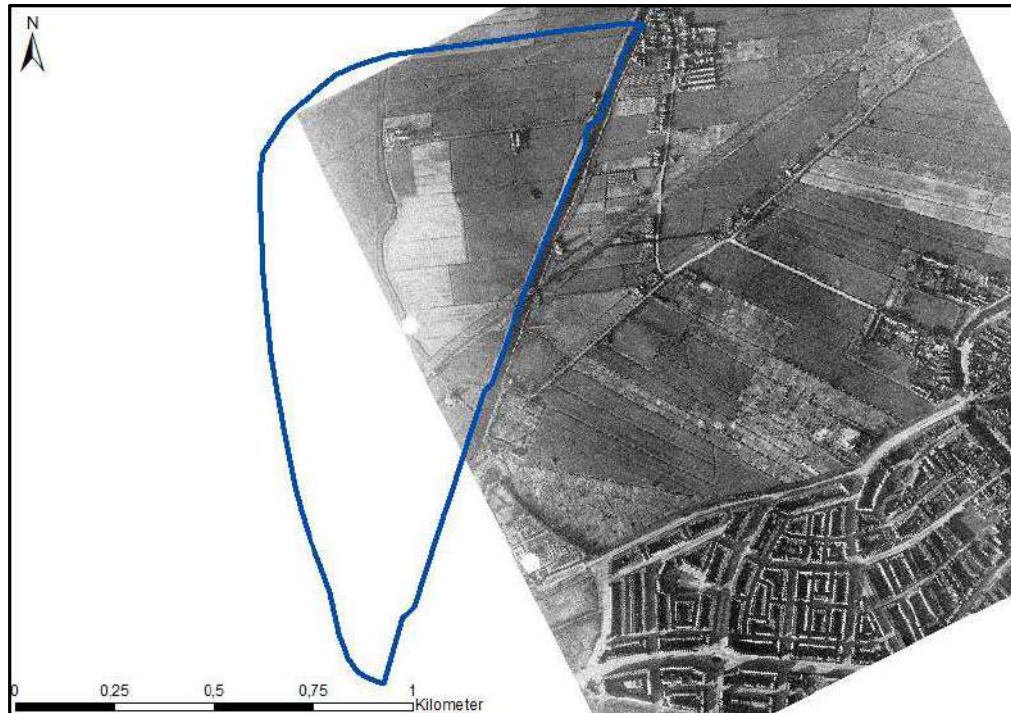
Uit de verzamelde luchtfoto's is een aantal foto's geselecteerd om gegeorefereerd te worden in GIS. Deze selectie is gemaakt op basis van waar te nemen oorlogsschade en kwaliteit van de luchtfoto's. De volgende luchtfoto's zijn gegeorefereerd:

Datum van opna- me	Collectienr.	Sortie/ collectienr.	Fotonummer	Herkomst
7 maart 1943		D-204	5058	Opdrachtgever
7 juli 1943		D-806	3012	Kadaster
30 juli 1943		D-927	4060	
15 maart 1945	0058	01	4141	
		02	4080	

2.12.3 Luchtfoto-interpretatie 1940-1945

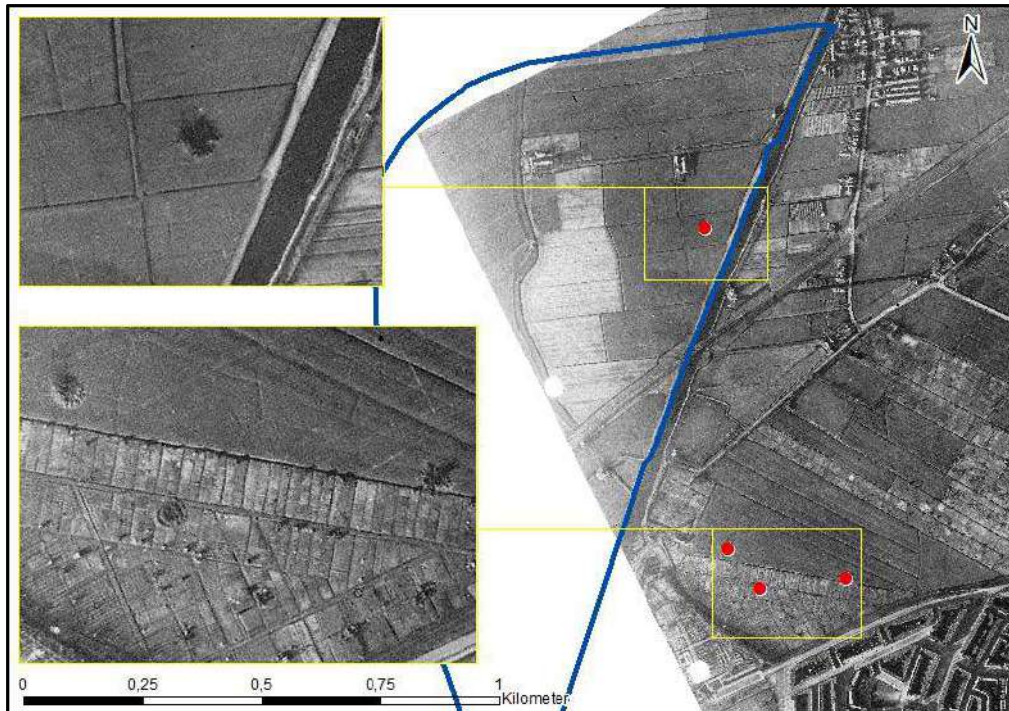
Alle luchtfoto's van het onderzoeksgebied zijn bekeken en geïnterpreteerd. Hieronder volgt een chronologisch overzicht van de georeferenciede luchtfoto's met aangegeven de mate van dekking van het onderzoeksgebied en de relevante oorlogshandelingen:

7 maart 1943

Figuur 4 Het onderzoeksgebied op een luchtfoto van 7 maart 1943. Het onderzoeksgebied wordt deels gedekt.

Figuur 5 Het onderzoeksgebied uitvergroet. Op de luchtfoto zijn vier kraters (rode stip) te zien, één krater valt binnen het onderzoeksgebied.

Op de luchtfoto van **7 maart 1943** zijn ten zuiden van de spoorlijn over de Poldervaart (midden op de foto) drie kraters in het landschap te zien. Eén krater ligt ten noorden van de spoorlijn in het onderzoeksgebied (zie inzet).

Uit het gemeentearchief is bekend dat op **4 maart 1943** een luchtaanval plaatsvond op de werf Wilton Fijenoord (ten zuiden van het onderzoeksgebied): *'drie bommen kwamen terecht in de volkstuintjes aan de Vlaardingerdijk en één bom ontplofte op of vlak naast de spoorbrug over de Poldervaart (spoorlijn Schiedam-Hoek van Holland)'*. Dit gegeven wordt nu ook op de luchtfoto van drie dagen later bevestigd. In de volkstuintjes zijn drie kraters te zien en één krater in een weiland (in het onderzoeksgebied) in de nabijheid van de spoorbrug. In het gemeentearchief is ook een vermelding gevonden dat er verder geen blindgangers, brand- of tijdbommen aangetroffen zijn.

30 juli 1943

Figuur 6 Het onderzoeksgebied op een luchtfoto van 30 juli 1943. Het onderzoeksgebied kon geheel gedekt worden.

Figuur 7 Het onderzoeksgebied op een luchtfoto van 30 juli 1943. De krater in het onderzoeksgebied is dichtgemaakt.

Op een luchtfoto van 30 juli 1943 is geen schade aan het landschap te zien als gevolg van oorlogshandelingen. De krater in het onderzoeksgebied, veroorzaakt door het bombardement op 4 maart 1943, is dichtgemaakt (zie inzet).

15 maart 1945

Figuur 8 Het onderzoeksgebied op luchtfoto's van 15 maart 1945. Het onderzoeksgebied kon geheel gedekt worden.

Figuur 9 Het onderzoeksgebied op luchtfoto's van 15 maart 1945. Ten noorden van het onderzoeksgebied zijn stellingen (rode stip met S) en een terreinversperring (rode lijn) gerealiseerd.

Op luchtfoto's van 15 maart 1945 is te zien dat ten noorden van het onderzoeksgebied stellingen en een terreinversperring zijn gerealiseerd.

2.13 LEEMTEN IN KENNIS BRONNENMATERIAAL

- Voor deze rapportage zijn geen luchtfoto's gebruikt uit de periode 1940-1942. Luchtfoto's uit deze periode zijn doorgaans niet beschikbaar in de Nederlandse luchtfotoarchieven. In het luchtfotoarchief The Aerial Reconnaissance Archives te Edinburgh (Verenigd Koninkrijk) zijn mogelijk wel luchtfoto's van deze jaren beschikbaar;
- Informatie over munitieruimingen in de periode 1940-1970 is veelal niet bewaard gebleven, niet gearchiveerd dan wel niet centraal gedocumenteerd. Binnen de scope van dit vooronderzoek explosieven is het daarom niet mogelijk om een volledig overzicht van munitieruimingen samen te stellen;
- De collectie Duitse verdedigingswerken en inundaties van Nederlands grondgebied in de oorlog (NIMH) wordt op moment van schrijven van dit rapport gedigitaliseerd. De collectie is tijdelijk niet toegankelijk en eventuele relevante documenten met betrekking tot het onderzoeksgebied konden derhalve niet geraadpleegd worden.

3 CHRONOLOGIE RELEVANTE GEBEURTENISSEN

3.1 INLEIDING

Saricon heeft op basis van de gegevens in hoofdstuk 2 een overzicht van gebeurtenissen tijdens de Tweede Wereldoorlog opgesteld, waarbij gebruik is gemaakt van alle op het moment van opstellen beschikbare bronnen. Deze bronnen zijn opgenomen in de bronnenlijst achter in dit document.

3.2 CHRONOLOGIE

17-18 april 1941

De Aleidastraat en de hoek Nicolaas Beetstraat- Vlaardingerdijk worden geraakt door een bombardement. Deze straten liggen op circa 800 meter van het onderzoeksgebied.

16 juli 1941

De werven Gusto en Wilton-Fijenoord worden geraakt door een bombardement. Deze werven liggen op circa 700 meter van het onderzoeksgebied. Bij dit bombardement vielen er twee blindgangers in de voorboezem nabij Vijfsluizen (op circa 250 meter van het onderzoeksgebied).

27 augustus en 7 september 1942

De werf Wilton-Feijenoord, de Nieuwe Waterweg en de Bosboomlaan worden door een bombardement getroffen.

4 maart 1943

Schiedam werd door achtentwintig geallieerde vliegtuigen van het type B-17 gebombardeerd. Vijftien bommen vielen op de spoorlijn tussen Schiedam en Vlaardingen waarbij de spoorbrug over de Poldervaart bij Kethel werd getroffen. Uit archiefgegevens is bekend dat in de volkstuintjes aan de Vlaardingerdijk drie bommen terecht kwamen en één bom nabij de spoorbrug. Op een luchtfoto van drie dagen na het bombardement zijn inderdaad vier kraters in het landschap te zien. Drie bij de Vlaardingerdijk (buiten het onderzoeksgebied) en één in een weiland ten noorden van de spoorbrug (in het onderzoeksgebied). Uit de archiefgegevens is verder bekend dat er geen blindgangers, brand- of tijdbommen zijn aangetroffen.

28 maart 1943

Het zuidelijk gedeelte van de werf Wilton-Feijenoord werd getroffen door een bombardement van drieëntwintig geallieerde vliegtuigen van het type Ventura die 69 bommen van 500 lb. en 92 bommen van 250 lb. afwierpen.

25 februari 1945

Bij een bombardement op Schiedam door geallieerde vliegtuigen van het type Spitfire werden acht bommen van 250 lb. afgeworpen. Hierbij werd een kanaalbrug en een sluis (Vijfsluizen) geraakt.

15 maart 1945

Op luchtfoto's van 15 maart 1945 is te zien dat ten noorden van het onderzoeksgebied stellingen en een terreinversperring zijn gerealiseerd.

In 1977 werd aan de Sportlaan (onderzoeksgebied) een brisantgranaatlichaam gevonden.

Op 11 september 1990 werd bij een zoekactie op de werf Wilton-Feijenoord een blindganger van 250 lb. opgegraven en veiliggesteld.

4 BEOORDELING BRONNENMATERIAAL

4.1 INDICATIE VAN EXPLOSIEVEN IN HET ONDERZOEKSGBIED

Luchtaanvallen en/of crashes van vliegtuigen

Het onderzoeksgebied is op 4 maart 1943 geraakt door een bombardement. Ten noorden van de spoorbrug over de Poldervaart viel één bom in een weiland. Op een luchtfoto van 7 maart 1943 is een krater in het landschap te zien. Verder is er ook een vermelding van dit bombardement in het gemeentearchief gevonden.

Militaire aanwezigheid

Op luchtfoto's is te zien dat in maart 1945 ten noorden van het onderzoeksgebied stellingen en een terreinversperring zijn gerealiseerd. Deze vallen buiten het onderzoeksgebied.

Gevonden explosieven

In het verleden is in het onderzoeksgebied een brisantgranaatlichaam gevonden.

Op basis van de huidige feiten zijn er onvoldoende indicaties dat er explosieven aanwezig kunnen zijn in het onderzoeksgebied. In het onderzoeksgebied viel één bom die ontplofte. Uit de archiefgegevens is bekend dat na het bombardement de omgeving is afgezocht en dat er verder geen blindgangers, brand- of tijdbommen zijn aangetroffen. Het is daarom niet aanneemelijk dat er in het onderzoeksgebied nog blindgangers van vliegtuigbommen worden verwacht.

Op basis van bovenstaande gegevens is het onderzoeksgebied **niet verdacht** op de aanwezigheid van explosieven.

5 CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

5.1 CONCLUSIE

In opdracht van de gemeente Schiedam heeft Saricon een vooronderzoek explosieven uitgevoerd ter plaatse van sportpark Harga te Schiedam. Aanleiding voor het vooronderzoek vormen de toekomstige ontwikkelingsplannen voor de locatie.

Op basis van de beoordeling van alle op het moment van opstellen van dit rapport beschikbare bronnenmateriaal is geconcludeerd dat er onvoldoende indicaties zijn om te spreken van de mogelijke aanwezigheid van explosieven.

Het onderzoeksgebied is op 4 maart 1943 getroffen door een bombardement. Op een luchtfoto van 7 maart is één krater (van een ontplofte bom) in het onderzoeksgebied te zien. Uit het gemeentearchief is bekend dat na het bombardement de omgeving is afgezocht en dat er verder geen blindgangers, brand- of tijdbommen zijn aangetroffen. Het is daarom niet aannemelijk dat er in het onderzoeksgebied nog blindgangers van vliegtuigbommen worden verwacht.

Het onderzoeksgebied is daarom **niet verdacht** (onverdacht) van explosieven.

5.2 ADVIES VERVOLGTRAJECT

Saricon adviseert om geen opsporing van explosieven uit te laten voeren op de onderzoekslocatie.

Mochten bij werkzaamheden in de niet verdachte gebieden toch spontaan explosieven worden aangetroffen dan is het zaak dat een procedure in werking wordt gesteld om het risico tot een minimum te beperken. Via de politie wordt de EODD van een eventuele vondst in kennis gesteld.

6 BIJLAGEN

Bijlage 1
Distributielijst

- Gemeente Schiedam;
- Saricon.

Bijlage 2 Bronnenlijst

Archieven

Gemeentearchief Schiedam

- Archief Luchtbeschermingsdienst Schiedam 1939-1945, toegangsnummer 390, inventarisnummer 1;
- Archief Luchtbeschermingsdienst Kethel, 1940-1944, toegangsnummer 482, inventarisnummer 1121;
- Archief van de gemeentepolitie Schiedam 1879-1994 (inclusief Kabinet van de Commissaris van politie 1901-1971), toegangsnummer 70, inventarisnummers 1871 en 1875.

Nederlands Instituut voor Militaire Historie

- Collectie Duitse verdedigingswerken en inundaties van Nederlands grondgebied in de oorlog en rapporten van militaire aard vanuit bezet Nederland aan het Bureau Inlichtingen Londen (1940-1945), toegangsnummer 575.

Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie

- Collectie 'Generalkommissariat für das Sicherheitswesen', toegangsnummer 077;
- Collectie Departement van Justitie, toegang 216k.

Semi-Statistische Archiefdiensten Ministerie van Defensie

- Archief Mijn- en Munitie Opruimings Dienst (MMOD) 1945-1947.

Nationaal Archief

- Inspectie Bescherming Bevolking Luchtaanvallen 1937-1946, toegang 2.04.53.15.

Bundesarchiv-Militärarchiv (Duitsland)

- 'Lageberichten' (dagrapporten) Luftwaffe mei 1940 - april 1941.

Explosieven Opruimingsdienst Defensie

- Collectie ruimrapporten en mijnevelddocumentatie gemeenten Schiedam, Vlaardingen en Rotterdam.

Luchtfotoarchief Wageningen Universiteit

- Afdeling Speciale collecties

Kadaster

- Afdeling Geo-informatie.

Literatuur

- Amersfoort, H. en P. Kamphuis (red.), *Meidagen 1940. De strijd op Nederlands grondgebied* 2e herz. druk (Den Haag 2005);
- Bochove, Bas van en Ser Louis (red.), *Schaduw over Schiedam. Gebeurtenissen en belevenissen tijdens de bezettingsjaren 1940-1945* deel 1 en 2 (Schiedam 1995);
- Eversteijn T., *Bombardementen en verongelukte vliegtuigen in de periode 10 mei 1940 - 5 mei 1945* (z.p. 2003);
- Huurman, C., *Het spoorwegbedrijf in oorlogstijd 1939-1945* ('s-Hertogenbosch 2001);
- Klep, Ch. en B. Schoenmaker, *De bevrijding van Nederland 1944-1945. Oorlog op de flank* ('s-Gravenhage 1995);
- Molenaar, F.J., *De luchtverdediging in de meidagen 1940 II* ('s-Gravenhage 1970);

- Zwanenburg, G.J., *En nooit was het stil. Kroniek van een luchtoorlog. Deel I en II: Luchtaanvallen op doelen in en om Nederland* ('s-Gravenhage 1990).

Rapporten

- 'Vooronderzoek explosieven Vlietlandziekenhuis' van de EODD met kenmerk 20001269 d.d. 1 augustus 2000;
- 'Vooronderzoek explosieven Vlietlandziekenhuis locatie Demos' van de EODD met kenmerk 20021460 d.d. 25 september 2002;
- 'Schiedam Vlietland ziekenhuis locatie' van REASeuro met kenmerk 07165 d.d. 3 juni 2003;
- 'Vooronderzoek Conventionele Explosieven Schieveste Schiedam' van Saricon met kenmerk 72395-VO-02 d.d. 23 oktober 2008;
- 'Vooronderzoek Conventionele Explosieven Spoorlocatie Rotterdamse Zijde van Saricon met kenmerk 10S117-VO-01 d.d. 11 januari 2011;
- 'Probleeminventarisatie Conventionele Explosieven Spoorlocties Schiedam' van Saricon met kenmerk 11S044-PI-01 d.d. 18 april 2011.

Saricon collectie Tweede Wereldoorlog

Bijlage 3
Certificaten

Bijlage 4
Bijlagen USB-stick

Inhoudsopgave bijlagen USB-stick:

- Eindproducten:
  - Rapport
- Luchtfoto's:
  - Wageningen
  - Kadaster